Vejksel

Prunus mahaleb

I korthet

- *Prunus mahaleb* – rosväxter (Rosaceae).
- Hemma från Medelhavsområdet och Mellaneuropa till Centralasien samt i Marocko.
- Litet lövfällande träd med små, blanka blad och vita, starkt doftande blommor i april–maj.
- Små, svarta och bittra stenfrukter; kärnorna används som kryddan mahlab.
- Ute året runt i sol; på vintern skyddas skålen mot hård frost.
- Robust: tål torka, kalkhaltigt vatten och kraftig beskärning.
- Fröna blötläggs och får cirka 3 månader i kylskåp; gror oregelbundet.

Det här kan du se fram emot

Med fröna av vejksel har du grunden till ett härdigt lövträd som du själv formar från den första groddplantan. Efter cirka 3 månader i kylskåpet gror fröna oregelbundet – låt såbrättet stå kvar även om de första groddplantorna redan har kommit upp. Arten växer villigt och tål beskärning, så formen kan byggas upp tidigt. Blommor ska du inte räkna med de första åren; de doftande, vita klasarna kommer när trädet har blivit äldre.

Många förknippar bonsai med ett färdigt litet träd från butiken. Med frön börjar du ett steg tidigare – och det ger dig något som ett köpt träd aldrig kan: Du bestämmer själv formen från den allra första groddplantan, och du kan odla arter som sällan eller aldrig säljs som färdiga bonsai. Det kräver tålamod, för det tar några år innan fröplantan har blivit ett riktigt bonsaiträd. I gengäld är trädet ditt eget från början till slut. Här nedan hittar du det du behöver veta för att komma bra igång med just den här arten.

Introduktion

Vejksel (*Prunus mahaleb*) är ett litet lövfällande träd eller en stor buske i familjen rosväxter – släkt med körsbär och plommon. Den växer vilt från Medelhavsområdet och Mellaneuropa över Mindre Asien och Kaukasus till Centralasien samt i Marocko, gärna på torra, soliga sluttningar med kalkhaltig jord. I Sverige och Danmark finns den förvildad på några ställen. Bladen är små, nästan runda och blanka. I april–maj kommer korta klasar av vita, starkt doftande blommor och på sommaren små, svarta stenfrukter som fåglarna äter men som smakar bittert. Kärnorna mals till kryddan mahlab, som används i bakverk i Mellanöstern, Turkiet och Grekland. Även veden doftar; den användes förr till pipor och promenadkäppar, och inom fruktodlingen används arten som grundstam för körsbär. Liksom andra Prunus-arter innehåller blad, bark och kärnor cyanogena glykosider, och arten räknas som giftig för bland annat hundar, katter och hästar.

Förökning

Fröna har en groningshämning som bryts av en längre kall period. Lägg dem i ljummet vatten i 24 timmar, blanda dem med lätt fuktig sand i en sluten påse och ställ påsen i kylskåpet vid cirka 2–5 °C i cirka 3 månader – inte i frysen. Så sedan fröna cirka 1 cm djupt i fuktig såjord eller kokossåmull och håll dem jämnt fuktiga vid cirka 15–20 °C. Groningen är oregelbunden: De första groddplantorna kan visa sig efter några veckor, andra kommer först senare, och inte alla frön gror. Du kan också så fröna i en

Säkerhet: Frön, näringsämnen och odlingsmedier är inte avsedda att ätas – varken av människor eller djur. Vissa arter är giftiga, så förvara dem oåtkomligt för barn och djur.

kruka på hösten och låta krukan stå ute i lä under vintern – då gror de på våren. När groddplantorna har fått sina första riktiga blad skolas de om till egna krukor med pikeringsjord.

Placering och ljus

Vejkseln är ett utomhusträd och vill stå ljust och soligt – på sommaren kan den knappast få för mycket sol och värme. Groddplantor mår de första veckorna bäst av lite skugga mitt på dagen. Groddplantor som har såtts inomhus vänjs gradvis vid att stå ute och flyttas ut först när det inte längre finns risk för nattfrost.

Vattning och näringsämnen

Vejkseln tål torka bättre än stående vatten: Vattna ordentligt, men låt odlingsmediet torka lätt i ytan mellan vattningarna. Vanligt hårt vatten är ingen nackdel – arten växer naturligt på kalkhaltig jord. På vintern vattnas sparsamt. Från april till september ges flytande bonsainäring var fjärde vecka.

Odlingsmedium

Odlingsmediet ska vara väldränerat, gärna stenigt och sandigt. Färdig bonsaijord är en bra grund. Till unga plantor passar pikeringsjord med kvartssand. Unga plantor planteras om vartannat år på våren, innan knopparna slår ut, äldre träd mer sällan.

Beskärning

Vejkseln tål även kraftig beskärning och skjuter villigt nya skott, så formen kan byggas upp redan de första åren. Låt ett nytt skott bilda 4–6 blad och skär sedan tillbaka det till 2–3 blad. Större grenar tas helst bort på sommaren i torrt väder, när snittsåren läker snabbt – liksom hos andra körsbär kan annars svamp lätt tränga in. När trädet har blivit äldre och blommar beskärs det direkt efter blomningen, så att de nya skotten hinner sätta blomknoppar till nästa år.

Övervintring

Vejkseln är härdig och behöver en kall vinter för att kunna vila. Låt trädet stå ute, även när bladen faller på hösten – lätt frost skadar inte. I en skål är rötterna dock mycket mer utsatta än i marken, och när odlingsmediet fryser hårt kan skålen spricka. Skydda därför skålen i god tid när det väntas flera dygn med frost eller nattfrost under ca -5 °C: Gräv ner skålen i trädgården så att bara stam och krona är ovanför jord, och täck jorden med löv – eller ställ skålen i torr sand i en frigolitlåda. Du kan också ställa trädet i ett kallt, helst frostfritt förråd eller garage; när bladen har fallit behöver det inget ljus. Groddplantor ska under sin första vinter alltid stå frostfritt, t.ex. i ett ouppvärmt rum vid 0–5 °C. Vattna sparsamt så att odlingsmediet inte torkar ut helt, och ge ingen näring. När knopparna börjar svälla på våren ska trädet åter stå ljust, och de nya skotten skyddas mot sen nattfrost.

Viktiga odlingstips

Det mesta som går fel vid sådd beror på för mycket vatten eller för lite ljus. Jag rekommenderar ett lätt, näringsfattigt sådmedium som såjord eller kokossåmull, så att de fina rötterna inte ruttnar. När groddplantorna ska skolas om ger pikeringsjord med kvartssand god dränering och ett stabilt rotsystem. Senare, när trädet ska formas som bonsai, är min färdigblandade bonsaijord en bra grund. Ha tålamod: Frön från samma påse gror inte alltid samtidigt, så låt såbrättet stå kvar även om de första groddplantorna redan har kommit upp.